

WYROK TRYBUNAŁU (czwarta izba)

z dnia 10 kwietnia 2014 r. (*)

Odesłanie prejudycjalne – Własność intelektualna – Prawa autorskie i prawa pokrewne – Harmonizacja niektórych aspektów praw autorskich i praw pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym – Dyrektywa 2001/29/WE – Artykuł 5 ust. 2 lit. b) i art. 5 ust. 5 – Prawo do zwielokrotniania – Wyjątki i ograniczenia – Zwielokrotnianie na użytek prywatny – Legalność pochodzenia kopii – Dyrektywa 2004/48/WE – Zakres stosowania

W sprawie C-435/12

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Hoge Raad der Nederlanden (Niderlandy) postanowieniem z dnia 21 września 2012 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 26 września 2012 r., w postępowaniu:

ACI Adam BV i in.

przeciwko

Stichting de ThuisKopie,

Stichting Onderhandelingen ThuisKopie vergoeding,

TRYBUNAŁ (czwarta izba),

w składzie: L. Bay Larsen, prezes izby, K. Lenaerts, wiceprezes Trybunału, pełniący obowiązki sędziego czwartej izby, M. Safjan, J. Malenovský (sprawozdawca) i A. Prechal, sędziowie,

rzecznik generalny: P. Cruz Villalón,

sekretarz: M. Ferreira, główny administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 9 października 2013 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu ACI Adam BV i in. przez D. Vissera, advocaat,
- w imieniu Stichting de ThuisKopie i Stichting Onderhandelingen ThuisKopie vergoeding przez T. Cohena Jehorama i V. Rörsch, advocaten,

- w imieniu rządu niderlandzkiego przez C. Schillemans i M. Noort, działające w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu hiszpańskiego przez M. Garcíę-Valdecasas Dorrego, działającą w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu włoskiego przez G. Palmieri, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez P. Gentilego, avvocato dello Stato,
- w imieniu rządu litewskiego przez D. Kriaučiūnasa i J. Nasutavičienė, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu austriackiego przez A. Poscha, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez J. Samnaddę i F. Wilmana, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 9 stycznia 2014 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 5 ust. 2 lit. b) i art. 5 ust. 5 dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.U. L 167, s. 10) oraz dyrektywy 2004/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej (Dz.U. L 157, s. 45).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu między ACI Adam BV oraz kilkoma innymi przedsiębiorstwami (zwanymi dalej „ACI Adam i in.”) a Stichting de Thuiskopie (zwaną dalej „Thuiskopie”) i Stichting Onderhandeligen Thuiskopie vergoeding (zwaną dalej „SONT”) – dwiema fundacjami, z których pierwsza zajmuje się pobieraniem i rozdziałem opłaty licencyjnej obciążającej producentów lub importerów nośników służących zwielokrotnianiu utworów literackich, naukowych lub artystycznych dokonywanemu na użytek prywatny (zwanej dalej „opłatą licencyjną za kopię na użytek prywatny”), natomiast druga ustala wysokość tej opłaty – w przedmiocie tego, że ta ostatnia, ustalając wysokość wspomnianej opłaty, bierze pod uwagę szkodę wynikającą ze sporządzania kopii z nielegalnego źródła.

Ramy prawne

Prawo Unii

Dyrektywa 2001/29

3 Motywy 22, 31, 32, 35, 38 i 44 dyrektywy 2001/29 stanowią:

„(22) W celu właściwego wsparcia dla upowszechniania kultury nie można zrezygnować ze ścisłej ochrony praw autorskich i tolerować nielegalnych form dystrybucji sfałszowanych lub pirackich utworów.

[...]

(31) Należy zabezpieczyć właściwą równowagę praw i interesów między różnymi kategoriami podmiotów praw autorskich, jak również między nimi a użytkownikami przedmiotów objętych ochroną [...].

(32) Niniejsza dyrektywa zawiera wyczerpujące wyliczenie wyjątków i ograniczeń dla prawa do zwielokrotniania i prawa do publicznego udostępniania utworu. Niektóre wyjątki lub ograniczenia odnoszą się jedynie do prawa do zwielokrotniania, jeżeli jest to właściwe. Lista w należyty sposób uwzględnia różnorodność tradycji prawnych państw członkowskich, a jednocześnie ma za zadanie zapewnić [prawidłowe] funkcjonowanie rynku wewnętrznego. Państwa członkowskie powinny w sposób spójny stosować te wyjątki i ograniczenia, co zostanie ustalone podczas oceniania wdrożenia przepisów w przyszłości.

[...]

(35) W niektórych przypadkach dotyczących wyjątków lub ograniczeń podmioty praw autorskich powinny otrzymać godziwą rekompensatę jako wynagrodzenie za korzystanie z ich utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną. Przy określaniu formy, szczegółowych warunków i ewentualnej wysokości takiej godziwej rekompensaty należy uwzględnić okoliczności każdego przypadku. Przy ocenie tych okoliczności pomocnym kryterium byłaby potencjalna szkoda poniesiona przez podmiot praw autorskich w wyniku danej czynności. W przypadku gdy podmiot praw autorskich przyjął już zapłatę w innej formie, na przykład jako strona opłaty licencyjnej, specjalna lub oddzielna zapłata może nie być należna. Wysokość godziwej rekompensaty musi uwzględniać stopień wykorzystania zabezpieczeń technicznych przewidzianych w niniejszej dyrektywie. W niektórych przypadkach, gdy szkoda poniesiona przez podmiot praw autorskich jest niewielka, może nie powstać żadne zobowiązanie do zapłaty.

[...]

(38) Państwa członkowskie powinny być upoważnione do uwzględnienia, za godziwą rekompensatą, wyjątku lub ograniczenia wobec prawa do zwielokrotniania dla niektórych rodzajów zwielokrotniania produktów dźwiękowych, wizualnych i audiowizualnych przeznaczonych do użytku prywatnego. Może to zawierać wprowadzenie lub utrzymanie systemów wynagradzania, których celem jest wynagrodzenie podmiotom praw autorskich poniesionej przez nie szkody. Pomimo tego, że różnice istniejące między tymi systemami wynagradzania przeszkadzają w prawidłowym funkcjonowaniu rynku wewnętrznego, nie powinny one, w odniesieniu do prywatnego zwielokrotniania na nośniku analogowym, mieć znaczącego wpływu na rozwój społeczeństwa informacyjnego. Prywatne cyfrowe kopiowanie może być bardziej rozpowszechnione i mieć większe znaczenie z ekonomicznego punktu widzenia. Należy więc odpowiednio uwzględnić różnice między prywatnym cyfrowym i analogowym kopiowaniem oraz dokonać odpowiednich rozróżnień pomiędzy ich pewnymi aspektami.

(44) Stosowanie wyjątków i ograniczeń przewidzianych w niniejszej dyrektywie powinno przebiegać zgodnie ze zobowiązaniami międzynarodowymi. Takie wyjątki i ograniczenia nie mogą być stosowane w sposób naruszający uzasadnione interesy podmiotu praw autorskich lub w sposób sprzeczny z normalnym wykorzystaniem jego utworu lub innego przedmiotu objętego ochroną. Przepisy dotyczące takich wyjątków lub ograniczeń w państwach członkowskich powinny w szczególności należycie uwzględniać zwiększony wpływ gospodarczy, jaki wyjątki i ograniczenia mogą mieć w nowym środowisku elektronicznym. Dlatego należy jeszcze bardziej ograniczyć zakres pewnych wyjątków lub ograniczeń w odniesieniu do nowego wykorzystania utworów chronionych prawem autorskim lub innych przedmiotów objętych ochroną”.

4 Artykuł 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 stanowi:

„Państwa członkowskie przewidują wyłączne prawo do zezwalania lub zabraniań bezpośredniego lub pośredniego, tymczasowego lub stałego zwielokrotniania utworu, przy wykorzystaniu wszelkich środków i w jakiegokolwiek formie, w całości lub częściowo:

a) dla autorów – w odniesieniu do ich utworów”.

5 Artykuł 5 ust. 2 i 5 tej dyrektywy przewiduje:

„2. Państwa członkowskie mogą przewidzieć wyjątki lub ograniczenia w odniesieniu do prawa do zwielokrotniania określonego w art. 2 w następujących przypadkach:

[...]

- b) w odniesieniu do zwielokrotniania na dowolnych nośnikach przez osobę fizyczną do prywatnego użytku i do celów ani bezpośrednio, ani pośrednio handlowych, pod warunkiem że podmioty praw autorskich otrzymają godziwą rekompensatę, uwzględniającą zastosowanie lub niezastosowanie środków technologicznych określonych w art. 6 w odniesieniu do danych utworów lub przedmiotów objętych ochroną;

[...]

5. Wyjątki i ograniczenia przewidziane w ust. 1, 2, 3 i 4 powinny być stosowane tylko w niektórych szczególnych przypadkach, które nie naruszają normalnego wykorzystania dzieła lub innego przedmiotu objętego ochroną ani nie powodują nieuzasadnionej szkody dla uzasadnionych interesów podmiotów praw autorskich”.

6 Zgodnie z art. 6 wspomnianej dyrektywy:

„1 Państwa członkowskie przewidują stosowną ochronę prawną przed obchodzeniem skutecznych środków technologicznych przez daną osobę, której znane jest lub w zależności od okoliczności musi być znane to, że zmierza [...] ona w tym celu.

[...]

3. Do celów niniejszej dyrektywy przez wyrażenie »środki technologiczne« rozumie się wszystkie technologie, urządzenia lub części składowe, które przy normalnym funkcjonowaniu są przeznaczone do powstrzymania lub ograniczenia czynności w odniesieniu do utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną, które nie otrzymały zezwolenia od podmiotu prawa autorskich lub prawa pokrewnego prawa autorskiemu przewidzianego przez prawo lub prawa sui generis przewidzianego w rozdziale III [dyrektywy 96/9/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 marca 1996 r. w sprawie ochrony prawnej baz danych (Dz.U. L 77, s. 20)]. Środki technologiczne uważa się za »skuteczne«, jeżeli korzystanie z chronionego utworu lub z innego przedmiotu objętego ochroną jest kontrolowane przez podmioty praw autorskich poprzez zastosowanie kodu dostępu lub mechanizmu zabezpieczenia, takiego jak szyfrowanie, zakłócanie lub każdej innej transformacji utworu lub przedmiotu objętego ochroną lub mechanizmu kontroli kopiowania, które spełniają cel ochronny.

4. Bez względu na ochronę prawną przewidzianą w ust. 1 w przypadku braku środków dobrowolnych podjętych przez podmioty praw autorskich, włączając porozumienia pomiędzy podmiotami praw autorskich i innymi stronami, państwa członkowskie podejmą właściwe środki w celu

zapewnienia, że beneficjenci wyjątków lub ograniczeń przewidzianych w prawie krajowym zgodnie z art. 5 ust. 2 lit. a), c), d) i e) oraz w [art. 5] ust. 3 lit. a), b) lub e) będą mogli korzystać z wyjątków lub ograniczeń w stopniu koniecznym do skorzystania z nich, jeżeli beneficjent ma legalny dostęp do chronionego utworu lub przedmiotu objętego ochroną.

[...]”.

Dyrektywa 2004/48

- 7 Artykuł 1 dyrektywy 2004/48 określa jej przedmiot w następujący sposób:

„Niniejsza dyrektywa dotyczy środków, procedur i środków naprawczych, niezbędnych do realizacji praw własności intelektualnej. Do celów niniejszej dyrektywy określenie »prawa własności intelektualnej« obejmuje prawa własności przemysłowej”.

- 8 Artykuł 2 tej dyrektywy, dotyczący zakresu jej stosowania, stanowi w ust. 1:

„Bez uszczerbku dla środków przewidzianych lub środków, które mogą być przewidziane w prawie wspólnotowym lub krajowym, w zakresie, w jakim te środki mogą dawać właścicielom praw większe korzyści, przewidziane niniejszą dyrektywą procedury i środki naprawcze stosuje się, zgodnie z art. 3, do wszelkich naruszeń praw własności intelektualnej określonych w prawie wspólnotowym i/lub prawie wewnętrznym zainteresowanego państwa członkowskiego”.

Prawo niderlandzkie

- 9 Na podstawie art. 1 Auteurswet (ustawy o prawie autorskim, zwanej dalej „AW”) (Stb. 2008, nr 538) twórcy utworu literackiego, naukowego lub artystycznego lub jego następcom prawnym przysługuje między innymi – z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych przez tę ustawę – wyłączne prawo do zwielokrotniania tego utworu.

- 10 Artykuł 16c ust. 1 i 2 AW ustanawia zasadę uiszczania opłaty licencyjnej za kopię na użytek prywatny. Przepis ten ma następujące brzmienie:

„1. Naruszenia praw autorskich na utworze literackim, naukowym i artystycznym nie stanowi zwielokrotnianie tego utworu, w całości bądź w części, na nośniku służącym do odtwarzania, prezentowania lub wykonywania utworu, jeżeli zwielokrotnianie następuje bez bezpośredniego lub pośredniego celu gospodarczego i służy wyłącznie własnym ćwiczeniom, studiom lub wykorzystaniu przez osobę fizyczną, która dokonuje tego zwielokrotnienia.

2. Godziwe wynagrodzenie za zwielokrotnienie utworu, o którym mowa w ust. 1, przysługuje twórcy utworu albo jego następcy prawnemu. Do zapłaty tego wynagrodzenia zobowiązani są producent lub importer nośnika, o którym mowa w ust. 1”.

- 11 Artykuł 1019h Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (kodeksu postępowania cywilnego), który dokonuje transpozycji art. 14 dyrektywy 2004/48, brzmi następująco:

„W niezbędnym zakresie, jako odstępstwo od księgi I tytuł II sekcja 12 ust. 2 i art. 843a ust. 1, strona przegrywająca pokrywa rozsądne i proporcjonalne koszty sądowe oraz inne wydatki poniesione przez stronę wygrywającą, chyba że nie pozwalają na to zasady słuszności”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 12 ACI Adam i in. są importerami lub producentami czystych nośników danych, takich jak CD i CD-R.
- 13 Na podstawie art. 16c AW ACI Adam i in. są zobowiązani do zapłaty na rzecz Thuiskopie opłaty licencyjnej za kopię na użytek prywatny w wysokości ustalonej przez SONT.
- 14 ACI Adam i in. uważają, że ustalona wysokość opłaty bezzasadnie uwzględnia szkodę, jaką ponoszą w danym przypadku podmioty praw autorskich w wyniku sporządzania kopii z nielegalnych źródeł.
- 15 ACI Adam i in. pozwali w konsekwencji Thuiskopie i SONT przed rechtbank te 's-Gravenhage (sąd w Hadze), podnosząc zasadniczo, że przewidziana w art. 16c ust. 2 AW opłata licencyjna za kopię na użytek prywatny ma służyć wyłącznie wyrównaniu uszczerbku ponieszonego przez podmioty praw autorskich wskutek czynności zwielokrotnienia, o których mowa w art. 16c ust. 1 AW, w związku z czym wysokość tej opłaty nie może uwzględniać szkody powstałej w wyniku sporządzania kopii utworów z nielegalnych źródeł.
- 16 Wyrokiem z dnia 25 czerwca 2008 r. rechtbank te 's-Gravenhage oddalił żądanie ACI Adam i in.
- 17 ACI Adam i in. wnieśli od tego wyroku apelację do Gerechtshof te 's-Gravenhage (sądu apelacyjnego w Hadze). Wyrokiem z dnia 15 listopada 2010 r. sąd ten utrzymał w mocy orzeczenie wydane przez rechtbank te 's-Gravenhage.

18 Sąd odsyłający, rozpoznający wniesioną przez ACI Adam i in. skargę kasacyjną od powyższego wyroku, uważa, że dyrektywa 2001/29 nie precyzuje, czy przy ustalaniu godziwej rekompensaty, o której mowa w art. 5 ust. 2 lit. b) tego aktu, należy brać pod uwagę zwielokrotnienia dokonywane z nielegalnego źródła.

19 W tych okolicznościach Hoge Raad der Nederlanden postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy art. 5 ust. 2 lit. b) – ewentualnie w związku z art. 5 ust. 5 – [dyrektywy 2001/29] należy interpretować w ten sposób, że wymienione tam ograniczenie prawa autorskiego ma zastosowanie do czynności zwielokrotniania spełniających wymogi wymienione w tym przepisie niezależnie od tego, czy egzemplarze utworów, które zostały zwielokrotnione, znalazły się w dyspozycji danej osoby fizycznej w sposób dozwolony, czyli bez naruszenia praw autorskich podmiotów tych praw, czy też owo ograniczenie dotyczy tylko zwielokrotnień egzemplarzy, które dana osoba otrzymała do dyspozycji bez naruszenia praw autorskich?

2) a) Jeżeli odpowiedź na pytanie pierwsze potwierdzi ostatnią hipotezę, to czy zastosowanie »testu trzystopniowego« na podstawie art. 5 ust. 5 dyrektywy [2001/29] może prowadzić do rozszerzenia zakresu stosowania ograniczenia ustanowionego w art. 5 ust. 2, czy też stosowanie testu może prowadzić wyłącznie do zawężenia zakresu tego ograniczenia?

b) Jeżeli odpowiedź na pytanie pierwsze potwierdzi ostatnią hipotezę, to czy przepis prawa krajowego mający na celu ustanowienie godziwej rekompensaty z tytułu zwielokrotniania utworu przez osobę fizyczną na użytek prywatny i nie w celach bezpośrednio lub pośrednio handlowych, niezależnie od tego, czy dokonywanie zwielokrotniania jest dozwolone na podstawie art. 5 ust. 2 dyrektywy [2001/29] – i z zastrzeżeniem, że przepis ten nie narusza przysługujących podmiotom prawa do zakazania zwielokrotniania i prawa do domagania się odszkodowania za poniesioną szkodę – stoi w sprzeczności z art. 5 [rzeczonej dyrektywy] lub jakimkolwiek innym przepisem prawa Unii?

Czy dla udzielenia odpowiedzi na to pytanie w świetle »testu trzystopniowego« na podstawie art. 5 ust. 5 dyrektywy [2001/29] ma znaczenie, że środki technologiczne zapobiegające sporządzaniu niedozwolonych kopii na użytek prywatny nie są (jeszcze) dostępne?

- 3) Czy dyrektywa 2004/48 ma zastosowanie do sporu takiego jak ten w postępowaniu głównym, w którym – po tym, jak państwo członkowskie na podstawie art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy [2001/29] nałożyło na producentów i importerów nośników przeznaczonych do zwielokrotniania utworów zobowiązanie do odprowadzenia przewidzianej w tym przepisie godziwej rekompensaty i postanowiło, że należy ją wpłacić wyznaczonej przez to państwo członkowskie organizacji, której powierzono pobór i dystrybucję godziwej rekompensaty – podmiot zobowiązany do zapłaty wnosi, aby w kontekście określonych spornych okoliczności mających znaczenie dla określenia godziwej rekompensaty sąd dokonał ustaleń obciążających wskazaną organizację, która się przeciw temu broni?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytań pierwszego i drugiego

- 20 Poprzez swoje pytania pierwsze i drugie, które należy przeanalizować łącznie, sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy prawo Unii, a w szczególności art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29 w związku z art. 5 ust. 5 tego aktu, stoi na przeszkodzie obowiązywaniu uregulowania krajowego takiego jak omawiane w postępowaniu głównym, które nie rozróżnia sytuacji, w której źródło służące za podstawę sporządzenia kopii na użytek prywatny jest legalne, od sytuacji, w której źródło to jest nielegalne.
- 21 Na wstępie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 2 dyrektywy 2001/29 państwa członkowskie przyznają twórcom wyłączne prawo do zezwalania na bezpośrednie lub pośrednie, tymczasowe lub stałe zwielokrotnianie ich utworów przy wykorzystaniu wszelkich środków i w jakiegokolwiek formie, w całości lub częściowo, lub do zakazania takiego zwielokrotniania, z zastrzeżeniem jednak, że owe państwa członkowskie mogą na podstawie art. 5 ust. 2 tej dyrektywy ustanowić w odniesieniu do wspomnianego prawa wyjątki i ograniczenia.
- 22 Co się tyczy zakresu tych wyjątków i ograniczeń, przypomnienia wymaga, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału przepisy dyrektywy wprowadzające odstępstwo od ogólnej zasady ustanowionej w tej dyrektywie należy poddawać ścisłej wykładni (wyrok Infopaq International, C-5/08, EU:C:2009:465, pkt 56 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 23 Z powyższego wynika, że poszczególne wyjątki i ograniczenia przewidziane w art. 5 ust. 2 dyrektywy 2001/29 podlegają wykładni zawężającej.
- 24 Należy ponadto zauważyć, że art. 5 ust. 5 omawianej dyrektywy wymaga, by wyjątki i ograniczenia dotyczące prawa do zwielokrotniania znajdowały

zastosowanie tylko w niektórych, szczególnych przypadkach, które nie naruszają normalnego wykorzystania dzieła lub innego przedmiotu ochrony ani nie powodują nieuzasadnionej szkody dla uzasadnionych interesów podmiotów praw autorskich.

- 25 Tymczasem w tym przepisie dyrektywy 2001/29, jak wynika z jego brzmienia, sprecyzowano jedynie wymogi dotyczące stosowania wyjątków i ograniczeń dotyczących prawa do zwielokrotniania, na które zezwolono w art. 5 ust. 2 tego aktu, zgodnie z którymi owe wyjątki i ograniczenia znajdują zastosowanie tylko w niektórych, szczególnych przypadkach, które nie naruszają normalnego wykorzystania dzieła lub innego przedmiotu ochrony ani nie powodują nieuzasadnionej szkody dla uzasadnionych interesów podmiotów praw autorskich. Artykuł 5 ust. 5 tej dyrektywy nie definiuje w związku z tym materialnej treści poszczególnych wyjątków i ograniczeń ustanowionych w art. 5 ust. 2 tego aktu, wkraczając dopiero w momencie ich zastosowania przez państwa członkowskie.
- 26 W konsekwencji celem art. 5 ust. 5 dyrektywy 2001/29 nie jest ani wpłynięcie na materialną treść postanowień art. 5 ust. 2 tej dyrektywy, ani zwłaszcza rozszerzenie zakresu poszczególnych przewidzianych tam wyjątków i ograniczeń.
- 27 Ponadto z motywu 44 dyrektywy 2001/29 wynika, że intencją prawodawcy Unii było zapewnienie, w razie ustanowienia przez państwa członkowskie wyjątków i ograniczeń dopuszczonych tą dyrektywą, że ich zakres będzie mógł być dodatkowo zawężony w przypadku określonych nowych form wykorzystania utworów chronionych prawem autorskim lub innych przedmiotów objętych ochroną. Natomiast ani wspomniany motyw, ani żaden inny przepis omawianej dyrektywy nie wprowadzają możliwości rozszerzenia zakresu takich wyjątków lub ograniczeń przez państwa członkowskie.
- 28 W szczególności na podstawie art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29 państwa członkowskie mogą przewidzieć wyjątek od przysługującego twórcy wyłącznego prawa do zwielokrotniania swego utworu w przypadku zwielokrotniania na dowolnych nośnikach przez osobę fizyczną do prywatnego użytku i do celów ani bezpośrednio, ani pośrednio handlowych (zwany dalej „wyjątkiem dotyczącym kopii na użytek prywatny”).
- 29 Powyższy przepis nie odnosi się w sposób wyraźny do legalnego lub nielegalnego charakteru źródła mogącego służyć za podstawę zwielokrotnienia danego utworu.
- 30 Wykładni rozpatrywanego przepisu należy zatem dokonać poprzez zastosowanie zasady ścisłej interpretacji, przypomnianej w pkt 23 niniejszego wyroku.

- 31 Taka wykładnia wymaga, by art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29 był rozumiany w ten sposób, że wyjątek dotyczący kopii na użytek prywatny pozbawia podmioty praw autorskich możliwości powoływania się na przysługujące im wyłączne prawo do zezwalania na zwielokrotnianie lub do zakazania takiego zwielokrotniania wobec osób, które sporządzają kopie ich utworów na użytek prywatny, jednak sprzeciwia się ona temu, by ów przepis był rozumiany jako narzucający podmiotom praw autorskich, w zakresie wykraczającym poza to wyraźnie ustanowione ograniczenie, tolerowanie naruszeń ich praw mogących towarzyszyć sporządzaniu kopii na użytek prywatny.
- 32 Taki wniosek jest ponadto potwierdzony kontekstem, w jaki wpisuje się art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29, oraz przyświecającymi temu przepisowi celami.
- 33 W tym względzie, po pierwsze, z motywu 32 dyrektywy 2001/29 wynika, że lista wyjątków przewidziana w art. 5 tej dyrektywy ma zapewnić równowagę pomiędzy tradycjami prawnymi państw członkowskich oraz prawidłowe funkcjonowanie rynku wewnętrznego.
- 34 Z powyższego wynika, że państwa członkowskie mają możliwość ustanowienia – lub nie – poszczególnych wyjątków przewidzianych w art. 5 omawianej dyrektywy, i to zgodnie z własnymi tradycjami prawnymi, jednak w przypadku gdy zdecydują się na wprowadzenie jednego z tych wyjątków, musi on być stosowany w sposób spójny, tak aby nie doszło do naruszenia celów dyrektywy 2001/29 w zakresie zapewnienia prawidłowego funkcjonowania rynku wewnętrznego.
- 35 Tymczasem gdyby państwa członkowskie dysponowały swobodą przyjęcia lub nieprzyjmowania przepisów zezwalających na to, by zwielokrotnianie utworów do celów prywatnych mogło być dokonywane także z nielegalnego źródła, to w sposób oczywisty naraziłoby to na szwank prawidłowe funkcjonowanie rynku wewnętrznego.
- 36 Po drugie, z motywu 22 wspomnianej dyrektywy wynika, że właściwe wsparcie dla upowszechniania kultury nie może prowadzić do rezygnacji ze ścisłej ochrony praw autorskich i do tolerowania nielegalnych form dystrybucji sfalszowanych lub pirackich utworów.
- 37 A zatem nie można zaakceptować uregulowania krajowego, które nie dokonuje żadnego rozróżnienia między kopiami na użytek prywatny sporządzonymi z legalnego źródła a tymi, które zostały sporządzone ze sfalszowanego lub z pirackiego egzemplarza utworu.

- 38 Ponadto przy stosowaniu uregulowania krajowego takiego jak omawiane w postępowaniu głównym, które nie wprowadza rozróżnienia w zależności od tego, czy źródło, z którego sporządzono kopię na użytek prywatny, jest legalne czy też nielegalne, istnieje możliwość naruszenia niektórych z wymogów ustanowionych w art. 5 ust. 5 dyrektywy 2001/29.
- 39 Po pierwsze bowiem, dopuszczenie, że tego rodzaju kopie mogą być sporządzane z nielegalnego źródła, wspierałoby obrót sfałszowanymi lub pirackimi egzemplarzami utworów, zmniejszając w sposób konieczny rozmiar sprzedaży chronionych utworów lub innych związanych z nimi transakcji zgodnych z prawem, skutkiem czego doszłoby do naruszenia normalnych form wykorzystania tych utworów.
- 40 Po drugie, zważywszy na stwierdzenie dokonane w pkt 31 niniejszego wyroku, stosowanie takiego uregulowania krajowego mogłoby prowadzić do powstania nieuzasadnionej szkody po stronie podmiotów praw autorskich.
- 41 Z powyższych rozważań wynika, że art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że nie obejmuje on przypadków sporządzania kopii na użytek prywatny z nielegalnego źródła.
- 42 W tym samym kontekście art. 5 ust. 5 dyrektywy 2001/29 sąd odsyłający zwraca się również z pytaniem, czy przy ocenie zgodności uregulowania krajowego takiego jak omawiane w postępowaniu głównym z prawem Unii konieczne jest uwzględnienie faktu, że w momencie wprowadzenia tego uregulowania nie istniały (jeszcze) środki technologiczne w rozumieniu art. 6 tej dyrektywy, do których nawiązuje art. 5 ust. 2 lit. b) tego aktu.
- 43 W tym względzie Trybunał orzekł już, że środki technologiczne, do których nawiązano w art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29, służą ograniczeniu czynności, na które nie wyraziły zgody podmioty praw autorskich, czyli zapewnieniu prawidłowego stosowania tego przepisu oraz powstrzymaniu czynności, które nie przestrzegają ścisłych wymogów ustanowionych w tym przepisie (zob. podobnie wyrok VG Wort i in., od C-457/11 do C-460/11, EU:C:2013:426, pkt 51).
- 44 Ponadto zważywszy, że to państwa członkowskie, a nie podmioty praw autorskich ustanawiają wyjątek dotyczący kopii na użytek prywatny i to one zezwalają do celów wykonania takiej kopii na korzystanie z utworów lub z innych przedmiotów objętych ochroną, to do tych państw członkowskich, które poprzez ustanowienie rzeczonoego wyjątku zezwoliły na sporządzenie tego rodzaju kopii, należy w konsekwencji zapewnienie prawidłowego stosowania owego wyjątku i ograniczenie w ten sposób czynności, na które podmioty praw autorskich nie wyraziły zgody (zob. podobnie wyrok VG Wort i in., EU:C:2013:426, pkt 52, 53).

- 45 Tymczasem z pkt 39 i 40 niniejszego wyroku wynika, że uregulowanie krajowe takie jak omawiane w postępowaniu głównym, które nie rozróżnia sytuacji, w której źródło służące za podstawę sporządzenia kopii na użytek prywatny jest legalne, od sytuacji, w której źródło to jest nielegalne, nie jest w stanie zapewnić prawidłowego stosowania wyjątku dotyczącego kopii na użytek prywatny. Powyższego wniosku nie podważa okoliczność, że nie istnieją jeszcze środki technologiczne, które można by zastosować w celu zwalczania zjawiska sporządzania nielegalnych kopii na użytek prywatny.
- 46 Wynika stąd, że ocena zgodności z prawem uregulowania krajowego takiego jak omawiane w postępowaniu głównym z prawem Unii nie powinna uwzględniać faktu, iż nie istnieją (jeszcze) środki technologiczne w rozumieniu art. 6 dyrektywy 2001/29, do których nawiązuje art. 5 ust. 2 lit. b) tego aktu.
- 47 Wreszcie wniosek, do którego doszedł Trybunał w pkt 41 niniejszego wyroku, jest trafny również z punktu widzenia wymogu „godziwej rekompensaty”, o której mowa w art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29.
- 48 W tym względzie należy, po pierwsze, przypomnieć, że w myśl wspomnianego powyżej przepisu państwa członkowskie, które zdecydują się na wprowadzenie wyjątku dotyczącego kopii na użytek prywatny, są zobowiązane przewidzieć obowiązek uiszczenia „godziwej rekompensaty” na rzecz podmiotów praw autorskich.
- 49 Warto też zwrócić uwagę, że wykładnia wspomnianego przepisu mówiąca, iż państwa członkowskie, które wprowadziły przewidziany przez prawo Unii wyjątek dotyczący kopii na użytek prywatny, mieszczący w sobie jako zasadniczy element, zgodnie z motywami 35 i 38 tej dyrektywy, pojęcie „godziwej rekompensaty”, miałyby swobodę określania w sposób niespójny i niezharmonizowany parametrów tego wyjątku, co mogłoby doprowadzić do rozbieżności tych parametrów w zależności od państwa członkowskiego, byłaby sprzeczna z celem wspomnianej dyrektywy, jakim jest harmonizacja niektórych aspektów praw autorskich i praw pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym oraz zapobieganie zakłóceniom konkurencji na rynku wewnętrznym wynikającym z różnorodności ustawodawstw państw członkowskich (zob. podobnie wyrok Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, pkt 35, 36).
- 50 Zgodnie z orzecnictwem Trybunału taka godziwa rekompensata ma na celu zrekompensowanie twórcom sporządzenia bez ich zgody kopii chronionego utworu na użytek prywatny, w związku z czym należy ją postrzegać jako wyrównanie szkody poniesionej przez twórcę w wyniku sporządzenia takiej kopii bez jego zgody (zob. podobnie wyrok Padawan, EU:C:2010:620, pkt 30, 39, 40).

- 51 A zatem co do zasady to do osoby, która wyrządziła taką szkodę, a mianowicie do osoby, która sporządziła kopię chronionego utworu bez wcześniejszego wystąpienia o zgodę podmiotu praw autorskich, należy naprawienie poniesionej przez tego ostatniego szkody poprzez sfinansowanie rekompensaty, która zostanie mu wypłacona (zob. podobnie wyrok Padawan, EU:C:2010:620, pkt 45; wyrok Stichting de ThuisKopie, C-462/09, EU:C:2011:397, pkt 26).
- 52 Trybunał dopuścił jednak, że ze względu na praktyczne trudności związane z takim systemem godziwej rekompensaty państwom członkowskim wolno ustanawiać do celów jej finansowania opłatę licencyjną za kopię na użytek prywatny, która nie obciąża bezpośrednio zainteresowanych osób prywatnych, a jest wnoszona przez podmioty mogące zawrzeć wysokość tej opłaty w cenie udostępnienia tym osobom prywatnym sprzętu, urządzeń i nośników zwielokrotniania lub w cenie świadczonych usług zwielokrotniania, w związku z czym ostatecznie wspomniana opłata jest pokrywana przez prywatnego użytkownika, który dokonuje zapłaty tej ceny (zob. podobnie wyrok Padawan, EU:C:2010:620, pkt 46, 48; a także wyrok Stichting de ThuisKopie, EU:C:2011:397, pkt 27, 28).
- 53 Po drugie, z motywu 31 dyrektywy 2001/31 wynika, że ustanowiony przez państwo członkowskie system opłaty licencyjnej musi utrzymać właściwą równowagę pomiędzy prawami i interesami twórców, będących beneficjentami godziwej rekompensaty, a prawami i interesami użytkowników przedmiotów objętych ochroną.
- 54 Tymczasem system opłaty licencyjnej za kopię na użytek prywatny taki jak omawiany w postępowaniu głównym, który w zakresie ustalania wysokości godziwej rekompensaty należnej jej beneficjentom nie rozróżnia sytuacji, w której źródło służące za podstawę sporządzenia kopii na użytek prywatny jest legalne, od sytuacji, w której źródło to jest nielegalne, nie zachowuje właściwej równowagi, o której mowa w punkcie powyżej.
- 55 W takim systemie wyrządzona szkoda, a co za tym idzie, wysokość godziwej rekompensaty należnej jej beneficjentom, jest bowiem obliczana według kryterium szkody wyrządzonej twórcom zarówno w wyniku zwielokrotnienia na użytek prywatny dokonanego z legalnego źródła, jak i w wyniku takiego zwielokrotnienia dokonanego z nielegalnego źródła. Tak obliczona kwota znajduje później ostatecznie swoje odzwierciedlenie w cenie, jaką użytkownicy przedmiotów objętych ochroną płacą w momencie udostępnienia im sprzętu, urządzeń i nośników umożliwiających sporządzanie kopii na użytek prywatny.
- 56 I tak, wszyscy użytkownicy, którzy nabywają tego rodzaju sprzęt, urządzenia lub nośniki, są pośrednio penalizowani, ponieważ uiszczając opłatę ustaloną

w oderwaniu od legalnego lub nielegalnego charakteru źródła, z jakiego dokonuje się zwielokrotnień, przyczyniają się w sposób konieczny do sfinansowania rekompensaty z tytułu szkody wyrządzonej w wyniku zwielokrotniania na użytek prywatny z nielegalnego źródła, na które to zwielokrotnianie nie zezwala dyrektywa 2001/29, i muszą w ten sposób ponieść dodatkowy koszt, który nie jest nieznaczny, aby móc sporządzić kopię na użytek prywatny objętą wyjątkiem przewidzianym w art. 5 ust. 2 lit. b) tej dyrektywy.

- 57 Takiej sytuacji nie można wszak uznać za spełniającą wymóg znalezienia właściwej równowagi między prawami i interesami beneficjentów rekompensaty a prawami i interesami wspomnianych użytkowników.
- 58 Zważywszy na ogół powyższych rozważań, odpowiedź na pytania pierwsze i drugie winna brzmieć: prawo Unii, a w szczególności art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29 w związku z art. 5 ust. 5 tego aktu, należy interpretować w ten sposób, że stoi ono na przeszkodzie obowiązywaniu uregulowania krajowego takiego jak omawiane w postępowaniu głównym, które nie rozróżnia sytuacji, w której źródło służące za podstawę sporządzenia kopii na użytek prywatny jest legalne, od sytuacji, w której źródło to jest nielegalne.

W przedmiocie pytania trzeciego

- 59 Poprzez pytanie trzecie sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy dyrektywę 2004/48 należy interpretować w ten sposób, że może ona znajdować zastosowanie do sporu takiego jak ten w postępowaniu głównym, w którym podmioty zobowiązane do zapłaty godziwej rekompensaty wnoszą do tego sądu o wydanie orzeczenia deklaratoryjnego przeciwko broniącej się przed tym wnioskiem organizacji zobowiązanej do pobierania i rozdziału tego wynagrodzenia pomiędzy podmioty praw autorskich.
- 60 Należy przypomnieć, że dyrektywa 2004/48 ma na celu, jak to wynika z art. 1 tego aktu, zapewnienie egzekwowania praw własności intelektualnej dzięki ustanowieniu w ramach prawa państw członkowskich właściwych w tym celu środków, procedur i środków naprawczych.
- 61 Trybunał orzekł już w przeszłości, że przepisy dyrektywy 2004/48 nie regulują wszystkich aspektów związanych z prawami własności intelektualnej, lecz odnoszą się jedynie do tych aspektów, które są nierozłącznie związane, po pierwsze, z ochroną praw własności intelektualnej, a po drugie, z naruszeniem tych praw, ponieważ ustanawiają skuteczne środki prawne służące zapobieganiu naruszeniom, ich zaprzestaniu lub zadośćuczynieniu za każde naruszenie istniejącego prawa własności intelektualnej (zob. wyrok Bericap Záródástechnikai, C-180/11, EU:C:2012:717, pkt 75).

- 62 Ponadto z art. 2 ust. 1 dyrektywy 2004/48 wynika, że przepisy te ograniczają się do zapewnienia ochrony różnych praw przysługujących osobom, które nabyły prawa własności intelektualnej, a mianowicie podmiotom tych praw, i nie mogą być rozumiane jako zmierzające do uregulowania środków i procedur nie dotyczących wyłącznie naruszenia praw własności intelektualnej, przewidzianych dla osób, które same nie są podmiotami tych praw (zob. podobnie wyrok Bericap Záródástechnikai, EU:C:2012:717, pkt 77).
- 63 Tymczasem spór taki jak w ten postępowaniu głównym, który dotyczy zakresu sytemu wyjątku dotyczącego kopii na użytek prywatny i jego następstw w kontekście pobierania i rozdziału godziwej rekompensaty podlegającej zapłacie przez importerów lub producentów czystych nośników danych zgodnie z art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29, ma swoje źródło nie we wniesionym przez podmioty praw autorskich powództwie mającym na celu zapobieżenie naruszeniu istniejącego prawa własności intelektualnej, jego zaprzestanie lub zadośćuczynienie za takie naruszenie, lecz w powództwie, które zostało wniesione przez podmioty gospodarcze i dotyczy godziwej rekompensaty, do której zapłaty są oni zobowiązani.
- 64 W tych okolicznościach dyrektywa 2004/48 nie może znajdować zastosowania.
- 65 Zważywszy na powyższe rozważania, odpowiedź na pytanie trzecie winna brzmieć: dyrektywę 2004/48 należy interpretować w ten sposób, że nie znajduje ona zastosowania do sporu takiego jak ten w postępowaniu głównym, w którym podmioty zobowiązane do zapłaty godziwej rekompensaty wnoszą do sądu odsyłającego o wydanie orzeczenia deklaratoryjnego przeciwko broniącej się przed tym wnioskiem organizacji zobowiązanej do pobierania i rozdziału tego wynagrodzenia pomiędzy podmioty praw autorskich.

W przedmiocie kosztów

- 66 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (czwarta izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Prawo Unii, a w szczególności art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja**

2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym w związku z art. 5 ust. 5 tego aktu, należy interpretować w ten sposób, że stoi ono na przeszkodzie obowiązywaniu uregulowania krajowego takiego jak omawiane w postępowaniu głównym, które nie rozróżnia sytuacji, w której źródło służące za podstawę sporządzenia kopii na użytek prywatny jest legalne, od sytuacji, w której źródło to jest nielegalne.

- 2) Dyrektywę 2004/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej należy interpretować w ten sposób, że nie znajduje ona zastosowania do sporu takiego jak ten w postępowaniu głównym, w którym podmioty zobowiązane do zapłaty godziwej rekompensaty wnoszą do sądu odsyłającego o wydanie orzeczenia deklaratoryjnego przeciwko broniącej się przed tym wnioskiem organizacji zobowiązanej do pobierania i rozdziału tego wynagrodzenia pomiędzy podmioty praw autorskich.**

Podpisy